

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 207. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540295997312/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

- ions of *Tristram Shandy, Gentleman* (1760-67) og desuden hovedpersonen i samme forfatters roman *A Sentimental Journey through France and Italy, by Mr. Yorick* (1768), jf. n.t. s. 111. – *Garonne*: flod i det sydvestlige Frankrig. Sæmningen som helhed refererer til 7. bog af *Tristram Shandy*, hvor Tristram (ikke Yorick) flygter for døden til Garonnes bredder. – *mordiske*: morderiske. – *Har jeg ikke mit Udkomme paa meer, end et Aar?*: Har jeg ikke haft mit udkomme i mere end et år? – *St.* (Rector Licht): salg; rektor Licht døde 1764. – *den lange Gade*: Lange Strasse i Slesvig. – *en middelaldrende Regimentskorteermester-Fru*: en middelaldrende regimentskvartermesterfrue. – *Enter-Hager*: entrehager, redskaber til entring af et fremmed skib. – *bilder*: danser.
- 124 *Platoniker*: tilhænger af den græske filosof Platon (427-343 f.Kr.). Platonisk kærlighed bruges som betegnelse for åndelig elskov. – *for* (Christi Fødsel): føt. – *Halv-Ermer*: ærmer af fint læred, som kun dækkede underarmene. – *Kalve-Kryds*: kalvekros, et kruset skjortebryst. – *uførendt*: ufravendt, suft.
- 125 *spille min Roman*: spillede rollen i den tænkte kærlighedsroman. – *Paille*: fransk: strågul. – *føvekom mig*: kom mig i møde. – *sarkophagiske*: kødædende. – *fregnet*: fregnet. – *Cramer*: Peter C. (1697-1777), præst ved domkirken i Slesvig. – *Tynder*: tønder, tændstof. – *hvilket jeg dog ikke erindrer*: men det kan jeg ikke huske (nemlig om han dengang mente at elske den fregnede jomfru).
- 126 *Drivefjære*: drivfjeder. – *je ne sai quoi* (nufransk: je ne sais quoi): jeg ved ej hvad. Udtrykket bruges hyppigt af den franske dramatiker Pierre Corneille (1606-84) i forbindelse med vågnende kærlighed. I det 17. og 18. årh. endvidere almindelig brugt som betegnelse for et kunstværks uforklarlige skønhedsværdi. – *Vinetti*: Nicolas Venette (1633-98), fransk læge, forfatter til det pseudonyme, dristige værk *Tableau de l'amour*, 1686. – *Aretin*: Pietro Aretino (1492-1556), italiensk forfatter, bl.a. af de pornografiske *Ragionamenti* (*Hietaresamtaler*), 1534-36. – *Nuditeter(ne)*: maleriske fremstillinger af menneskelegemets nøgne partier.
- 127 *incompatible*: fransk: uforenelig. – *Distinction*: udmærkelse. – *affectere*: føregive.
- 128 *Rullefs*: rolle. – *Neyende*: nejen, kniks. – *føtte større Anslag*: nære større planer eller ambitioner.
- 129 *pland*: rent ud sagt. – *maletes i Hans ned*: kom i totterne på. – *for mig*: for toig.
- 130 *min ældste Broder*: se n.t. s. 77. – *to andre unge Studenter*: brødrene Holger (1740-78) og Thomas Haaulegaard (1742-1800), Arendses fætre. – *Poin d'honneur*: fransk: æressag. – *holde Lyset for alle de andre*: være skive for de andres spot og drillerier. – (tage mig for) *fuld*: et fuldgyledigt medlem af kredsen. – *hans Kaarde*: se n.t. s. 77. – *Contsbemaler*: meclogerende.
- 131 *den fromme Magdelone*: heltinden i en folkebog (anonym underholdningsroman med rødder i middelalderen), *Den skønne Magelona og Ridderen Peder med Søvnaglerne*. Hun er både smuk og from, men Ewald sigter

- månke til, at hun for at gøre sig ukendelig ifører sig en gammel særk og smører sit ansigt med jord og spyt. – *den aumaniske Sybille* (egentlig Sibylle): spåkvinde fra 6. årh. f.Kr.; levede i underjordiske huler ved byen Cumae i Italien og blev så gammel, at til sidst kun hendes stemme var tilbage. – *Hexen af Endor*: iflg. 1. Samuelsbog kap. 28 en troldkvinde, som Saul opsøgte for sin sidste kamp mod filistærene.
- 132 *Médusa*: græsk fabelvæsen, hvis ansigt var så forfærdeligt, at alle der så det, forstenedes af rædsel. – *refrognés* (egentlig renfrognés, fransk): gnavne, vrangne. – *gabede*: gloede. – *xantippske*: ærre; adjektiv dannet af navnet Xantippe, den græske filosof Sokrates' (469-399 f.Kr.) hustru.
- 133 *en Broderdatter af min Vært*: Dotthe Arendse Huulegaard (1736-64), en kusine til Ewalds egen Arendse. – *lidelig*: takkelig, pæn. – *formeede*: formodede. – *sødtfløende*: sødt hviskende, indsmigrende. – *nymodige Sætter*: nymodens hovedpynt.
- 134 *Approcher*: tilnærmelser. – *Syllogismer*: logiske slutningskæder (f. n.t. s. 153 om *Propositio Maior*). – *Testimonier*: vidnesbyrd. – *Ode over Indføds-Retten*: i 1776 udstedtes en lov om, at embeder i det danske rige med få undtagelser var forbeholdt indfødte, dvs. danskere, nordmænd og hollænderne. Ewalds hyldestdigt til loven blev udarbejdet 1776-77, men først offentliggjort i 1778. – *Herr Professor Gottscheds Regler*: Johan Christoph Gottsched (1700-66), professor i Leipzig. Forkæmper for en rationalistisk og strengt regelbunden æstetik. Frem til ca. 1740 den tyske oplysnings litterære førerskikkelse. – *Troper og Figurer*: overførte udtryk (billedsprog) og retoriske ordstillingsfigurer (fx klangfigurer, gentagelser, modsætninger).
- 135 *krydder*: kryddret. – *Prude*: tysk: snerpet fruentimmer. – *Metaphorer, Synocholocher og Metonymier*: overførte udtryk, underforståelser og navneombbytninger (tre slags troper). – *Prude* = Prude, se ovf. – *slipsappiske*: afvisende. Ewald har dannet adjektivet over navnet på en ærrig og hyklerisk kammerjomfru, Mrs. Slipslop, i Henry Fieldings (1707-54) roman *Joseph Andrews*, 1742. – *korvalls plantede*: anbragt overkors. – *Karthon*: kartotve, en kort kanon. – *som Tobie Engel fordem fordrev Asmodæus*: iflg. den apokryfe Tobits bog i Det gamle Testamente fordrev Tobias efter et råd af englen Rafael den onde ånd Asmodæus med røgen fra brændt fiskelever og -hjerter. Lugten fik Asmodæus til at flygte fra Ekbatana i Persien til Øvre Ægypten.
- 136 *Alexander(s)*: Alexander den Store, se n.t. s. 88. – *Carl den Tolvte(s)*: (1682-1718), konge af Sverige fra 1697. Krigsgal fantast, hvis person blev genstand for megen, især svensk-national heltedyrkelse. – *Die schone Magdelone*: se n.t. s. 131. – *SchattenSpiel an der Wand*: tysk: skyggespil på væggen, en i datiden yndet form for silhouet-dukketeater. – *en Maintenon*: Françoise de M. (1635-1719) var Louis XIV af Frankrigs elskerinde og fra 1684 hans hustru. Kendt for sin bigotte fromhed. – *Lucretia*: en romerinde, som iflg. sagnet blev voldtaget af kongesønnen Sextus Tarquinius (509 f.Kr.). Ls søgtemand var villig til at affinde sig med det ske-